

Дата: 09.11.2023

Група Б-1

Урок 27

Тема: Соціологія сім'ї. Гендерні відносини

Матеріали до уроків

1. Опрацювати матеріали уроків 27-28 та підготувати опорний конспект

2. Підготувати доповідь на тему за вибором:

- 1. Фемінізм, та його основні напрями.*
- 2. Сучасна демографічна ситуація в Україні.*
- 3. Типи сімей.*
- 4. Типові гендерні стереотипи.*

1. Визначення соціології сім'ї

Соціологія сім'ї - це одна з галузей соціології, яка вивчає сімейні структури, відносини між членами сім'ї та їх вплив на суспільство. Ця галузь аналізує різні аспекти сімейного життя, включаючи сімейні ролі, функції сім'ї, сімейні цінності та норми.

Щоб краще зрозуміти, що таке соціологія сім'ї, давайте розглянемо декілька ключових понять:

Сім'я - це основна одиниця суспільства, де живуть та виховуються діти, де формуються соціальні зв'язки та передаються культурні цінності. Сім'я може приймати різні форми, включаючи традиційні сім'ї, одноматеринські сім'ї, однопатьківські сім'ї та інші.

Сімейні ролі - це функції та обов'язки, які виконують члени сім'ї. Сімейні ролі включають батьківські обов'язки, дитячі обов'язки, ролі чоловіка і жінки в сім'ї, та інші соціальні функції, які члени сім'ї виконують в рамках сімейного життя.

Сімейні цінності та норми - це переконання та правила, які визначають, які поведінкові стандарти і відносини вважаються прийнятними в сім'ї. Сімейні цінності можуть включати в себе віру в важливість сімейних зв'язків, довіру та взаєморозуміння між членами сім'ї.

Вивчення соціології сім'ї допомагає нам краще розуміти, як сімейні відносини впливають на індивідів і суспільство в цілому. Вона допомагає відкривати та аналізувати тенденції в розвитку сімейних структур, виявляти виклики, з якими суспільство стикається, і вдосконалювати підходи до розв'язання проблем у сфері сімейного життя.

Соціологія сім'ї важлива, оскільки вона допомагає нам краще розуміти та аналізувати суспільні явища, пов'язані з сімейним життям, і впливати на створення політик та програм, спрямованих на підтримку і покращення сімейних відносин.

Таким чином, соціологія сім'ї є важливою галуззю соціології, яка допомагає нам розкрити та зрозуміти складність сімейних відносин та їх вплив на

суспільство, а також сприяє розвитку кращих підходів до розв'язання сімейних проблем.

Чому вивчення сімей важливе для соціології?

1. **Сім'я як основна одиниця суспільства:** Сім'я є фундаментом суспільства. Це перша і найбільш важлива соціальна установа, в якій ми навчаємося соціальним ролям і взаємодіям. Вивчення сімейних структур допомагає нам зрозуміти, як сім'я впливає на формування особистості та соціальних навичок і як це впливає на суспільство в цілому.
2. **Вплив сімей на соціальні явища:** Сімейні структури та відносини мають великий вплив на соціальні явища. Наприклад, розлучення, одноматеринські та однопатьківські сім'ї, або зміни в сімейних цінностях можуть мати значущий вплив на такі питання, як бідність, дитячі проблеми, гендерні стереотипи та багато інших аспектів суспільства.
3. **Динаміка сімейних змін:** Сучасне суспільство піддається значним змінам у структурі та функціях сімей. До цього долучаються фактори, такі як зміни ролей чоловіків і жінок, гомосексуальні сім'ї, збільшення одноматеринських сімей тощо. Вивчення цих змін допомагає нам розуміти, як сім'ї адаптуються до сучасних викликів і які соціальні наслідки це призводить.
4. **Соціологічні дослідження та політика:** Соціологічні дослідження сімей можуть надавати важливі дані для розробки політики та програм, спрямованих на поліпшення сімейного життя і розв'язання проблем, пов'язаних із сім'ями. Наприклад, вивчення динаміки розлучень може бути корисним для розробки програм підтримки для родин.
5. **Важливість для індивідів і сімей:** Розуміння сімейних структур та відносин корисно не лише для соціологів, але і для індивідів та сімей. Це допомагає розкрити різноманітні аспекти сімейного життя та покращити взаємини всередині сімей та між сім'ями.

Існують два найпоширеніших типи сім'ї: нуклеарна та розширена.

Нуклеарна сім'я є найбільш поширеним типом сім'ї в сучасному індустріальному суспільстві. Вона складається із дружини, чоловіка та їхніх дітей. Протягом життя індивід, як правило, буває членом двох нуклеарних сімей: спершу сім'ї своїх батьків, а після власного одруження — сім'ї, яка складається з нього, його дружини та їхніх дітей.

Розширена сім'я — це сім'я, яка складається із кількох поколінь родичів. Вона становить клан (чоловіків разом із їх дружинами і дітьми). Якщо основою нуклеарної сім'ї є подружня пара, то основою розширеної сім'ї є брати і сестри, разом із їх дружинами, чоловіками і дітьми. Розрізняють різні форми розширеної сім'ї: патрілокальну (коли молоді переходять жити у сім'ю чоловіка) і матрілокальну (молоді після одруження переходять жити до сім'ї дружини).

Структура сім'ї визначається сукупністю стосунків між її членами, що зумовлює відповідні її **типи**:

за формою шлюбу: моногамні сім'ї (шлюб між одним чоловіком та однією жінкою); полігамні (шлюб одного чоловіка з кількома жінками); сім'ї, що базуються на шлюбі однієї жінки з кількома чоловіками (поліандрія); сім'ї, де шлюб має групову форму;

залежно від сфери вибору чоловіка або дружини: ендогамні (укладаються між партнерами однієї соціальної групи) та екзогамні (між партнерами з різних соціальних груп);

за ієрархією престижу та влади: патріархальні (влада належить чоловікові), матріархальні (влада у жінки), егалітарні (влада розподіляється між чоловіком і жінкою порівну);

за місцем мешкання подружжя після шлюбу: патрилокальні (молоді мешкають у домі батьків чоловіка) та матрилокальні (у домі батьків жінки).

Типи структур сім'ї теж змінюються, залежно від соціокультурних, економічних, історичних умов.

Сучасні **тенденції в розвитку сім'ї** характеризуються такими соціальними особливостями:

- Шлюб, який є основою сім'ї, стає рівноправним, добровільним, вільним від примусу, матеріальних розрахунків, втручання або тиску третіх осіб, союзом жінки і чоловіка.
- Додержання принципу егалітарності на противагу патріархальності, чоловічої авторитарності, які не обмежують права і гідність чоловіка та жінки, забезпечують кожному з них рівні можливості професійного та духовного зростання.
- Нині створюються реальні передумови для подолання суперечностей між коханням і обов'язком, індивідуальним та суспільним інтересом в інтимному житті людини.
- Суспільна цінність сім'ї все більше визнається її роллю в примноженні і передаванні в спадковість приватної власності, організації виробництва (у фермерів і ремісників), організації споживання і побуту тощо.

Гендерна соціологія — галузь соціології, що вивчає закономірності диференціації чоловічих і жіночих ролей, статеві відмінності на всіх рівнях та їх вплив на людське існування, співіснування, на особливості соціальної організації, специфіку чоловічої та жіночої соціальних спільнот.

До категоріального апарату гендерної соціології, крім згаданого поняття «гендер», належать: «стать», «фемінність», «маскулінність», «андрогінність», «сексизм», «біархат», «патріархат».

Поняття «гендер» означає соціальне очікування від представників кожної статі. Але, на відміну від поняття «стать», воно стосується не біологічних особливостей, за якими різняться чоловіки та жінки, а соціально сформованих рис. Тобто якщо зі статтю пов'язані лише фізичні відмінності будови тіла, то з гендером — психологічні, соціальні, культурні відмінності між чоловіками та жінками. Відповідно поняття «стать» охоплює комплекс репродуктивних, поведінкових, тілесних, соціальних характеристик, які визначають індивіда як чоловіка чи жінку. У світовій соціології біологічну стать визначають терміном «sex», а соціальну — «гендер».

Не пов'язані з біологічною статтю поняття «маскулінність» (тут — мужність, сила) та «фемінність» (тут — жіночність). Вони позначають відмінні психологічні характеристики, історично сформовані особливостями культури певного суспільства. Маскулінність асоціюється з активністю, незалежністю, самовпевненістю, а фемінність — із залежністю, несміливістю,

сентиментальністю. Вищий рівень споріднення рис маскулінності та фемінності, досягнутий однією особою, свідчить про її андрогінність (двостатевість). Маскулінність, фемінність та андрогінність є передумовами певної моделі соціальної поведінки. Андрогінна особа має більший вибір варіантів моделювання поведінки, є гнучкішою щодо соціального пристосування. Професор психології та жіночих студій Сандра Бем (США) пояснювала андрогінність як індивідуальну здатність особи залежно від конкретних ситуативних умов діяти водночас по-жіночому і по-чоловічому.

Термін «сексизм» був запроваджений феміністами за аналогією з расизмом і означав систему установок, що виправдовують соціальну нерівність жінки посиленням на корінні вади (хиби) жіночої природи, нібито нездатної до соціальної творчості. У наш час термін «сексизм» набув більш широкого значення і вказує на дискримінацію за статевими ознаками як жінок, так і чоловіків. Як соціальне явище, сексизм завдячує патріархату. На початку 90-х років ХХ ст. професор соціології Сільвія Волбі (США) дала визначення поняття «патріархат» як системи взаємопов'язаних соціальних структур, за допомогою яких чоловіки пригнічують та експлуатують жінок. У зв'язку з цим категорія «патріархат» є однією з найуживаніших у фемінізмі, одна із представниць якого американка К. Міллет вважає, що патріархальними були всі історичні цивілізації. Адже під орудою чоловіків завжди були армія, індустрія, технологія, освіта, наука, політика і фінанси — усе, з чого складається влада. Сучасні суспільства теж патріархальні, відрізняються лише ступенем та особливостями соціальної нерівності, зумовленої соціальним статусом чоловіків і жінок, тобто тендерних нерівностей. На відміну від патріархату, біархат є формою суспільного устрою, за якого чоловіки та жінки мають рівне становище в суспільстві. Він тісно пов'язаний з гендерною симетрією (сукупністю уявлень про споконвічну рівність людей).

Урок 28

Тема: Соціологія молоді

Матеріали до опрацювання

Соціологія молоді — галузь соціології, яка досліджує соціально-демографічну спільність суспільства, що перебуває в процесі переходу від дитинства до дорослого життя і переживає стан сімейної та позасімейної соціалізації, інтерналізації норм і цінностей, творення соціальних і професійних очікувань, ролей, статусу. Вона аналізує різні аспекти, такі як соціальна ідентичність, соціальні проблеми та можливості молоді. Соціологи молоді вивчають, як молодь сприймає світ, які цінності та переконання формують їхню поведінку, а також як вони впливають на суспільні процеси.

Важливість вивчення соціології молоді включає:

- **Молодь як сила змін:** Молодь завжди була агентом соціальних змін. Вони створюють нові ідеї, рухи, та трансформують суспільство.
- **Споживачі культури:** Молодь є ключовою цільовою групою для ринку товарів та послуг. Вони впливають на культурні та комерційні тенденції.

- **Майбутнє суспільства:** Молодь сьогодні формує суспільство завтра. Розуміння їхніх потреб і перспектив допомагає планувати майбутнє.

Соціологія молоді вивчає такі питання, як:

1. Соціальна ідентичність: Як молодь визначає себе і свою приналежність до різних соціальних та культурних груп?
2. Освіта: Які можливості мають молоді для навчання і розвитку? Як освіта впливає на їхню життєву траєкторію?
3. Споживацькі звички: Які товари та послуги споживає молодь і як це впливає на суспільство та економіку?
4. Робота та зайнятість: Як молодь вибирає професійну діяльність? Які проблеми стосуються безробіття серед молоді?
5. Соціальна політика: Які програми та ініціативи існують для підтримки молоді, включаючи соціальне забезпечення, житло та інші соціальні послуги?
6. Культура і розваги: Які культурні та розважальні заходи популярні серед молоді? Як молодь сприймає та виробляє культурні стереотипи?

Характеристики молоді

Вікові межі молоді

Визначення вікових меж молоді може варіюватися в різних країнах та культурах. Однак загальною характеристикою є те, що молодь - це період життя від дитинства до дорослості, коли люди формують свою соціальну ідентичність та набувають навички, необхідні для дорослого життя.

Соціальна ідентичність молоді

Соціальна ідентичність молоді включає в себе різні аспекти, які визначають, хто вони є у суспільстві. До них належать:

- *Гендерна ідентичність:* Як молодь розуміє та виражає свою гендерну роль.
- *Етнічна приналежність:* Як молодь ідентифікується зі своєю етнічною групою та культурою.
- *Клас та економічна стабільність:* Як соціальний клас впливає на ідентичність та можливості молоді.
- *Релігійна ідентичність:* Які вірування впливають на соціальну ідентичність молоді.

Домашнє завдання:

1. Опрацювати матеріали уроків 27-28.
2. Підготувати конспект
3. Підготувати доповідь за темою на вибір:
 - *Фемінізм, та його основні напрями.*
 - *Сучасна демографічна ситуація в Україні.*
 - *Типи сімей.*
 - *Типові гендерні стереотипи.*

Для зворотного зв'язку: nataliia_matvieieva@ukr.net